

EUROPEISKA OMBUDSMANNEN

Europeiska ombudsmannen har till uppgift att utreda missförhållanden inom den verksamhet som bedrivs av EU:s institutioner, byråer och organ. Ombudsmannen ingriper antingen på eget initiativ eller efter klagomål som inlämnats av EU-medborgare eller andra fysiska eller juridiska personer med hemvist eller säte i en medlemsstat. Ombudsmannen väljs av Europaparlamentet för en hel valperiod.

RÄTTSLIG GRUND

Artiklarna 20, 24 och 228 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) och artikel 43 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Europeiska ombudsmannens ställning och uppgifter fastställdes av Europaparlamentet i ett beslut av den 9 mars 1994, som fattades efter samråd med Europeiska kommissionen och med Europeiska unionens råds godkännande^[1]. Europeiska ombudsmannen antog sedan genomförandebestämmelser för detta beslut. Beslutet upphävdes och ersattes av Europaparlamentets [förordning](#) av den 24 juni 2021, enligt samma förfarande^[2]. Förfarandena för att välja och avsätta Europeiska ombudsmannen fastställs i artiklarna 231–233 i parlamentets arbetsordning.

MÅL

Europeiska ombudsmannen inrättades genom Maastrichtfördraget (1992) och ska

- förbättra skyddet för medborgare eller fysiska och juridiska personer med hemvist eller säte i en medlemsstat i samband med missförhållanden inom Europeiska unionens institutioner, organ eller byråer, och
- på det sättet förbättra insynen i och den demokratiska kontrollen av EU-institutionernas beslutsfattande och förvaltning.

[1]EGT L 113, 4.5.1994, s. 15 – ändrat genom Europaparlamentets beslut av den 14 mars 2002 (EGT L 92, 9.4.2002, s. 13) och av den 18 juni 2008 (EUT L 189, 17.7.2008, s. 25).

[2]med beaktande av Europaparlamentets [förordning](#) (EU, Euratom) 2021/1163 av den 24 juni 2021 om föreskrifter och allmänna villkor för ombudsmannens ämbetsutövning (Europeiska ombudsmannens stadga) och om upphävande av beslut 94/262/EKSG, EG, Euratom (EUT L 253, 16.7.2021, s. 1).

A. Ställning

1. Val

a. Krav

Europeiska ombudsmannen ska väljas bland personer som

- är unionsmedborgare,
- fullt ut äger medborgerliga och politiska rättigheter,
- uppvisar alla erforderliga bevis för oavhängighet,
- uppfyller kraven för utövandet av det högsta domarämbetet i sitt land eller besitter en sådan erkänd kompetens och sådana erkända kvalifikationer som krävs för att utöva ämbetet som Europeisk ombudsman, och
- inte har varit nationella regeringsmedlemmar eller ingått bland Europaparlamentets ledamöter, Europeiska rådets medlemmar eller Europeiska kommissionens ledamöter under de senaste två åren före offentliggörandet av begäran om nomineringar.

b. Förfarande

Vid början av varje valperiod eller om Europeiska ombudsmannen avlider, avgår eller avsätts ska Europaparlamentets talman begära nomineringar till ämbetet som ombudsman samt fastställa en tidsfrist för ingivandet av dessa nomineringar. Nomineringarna måste ha stöd av minst 40 ledamöter av Europaparlamentet från minst två medlemsstater. Nomineringarna ska sändas till Europaparlamentets utskott för framställningar, som ska undersöka om de uppfyller villkoren. Utskottet kan begära att få höra kandidaterna. Därefter ska Europaparlamentet rösta om en lista med godkända kandidater. Europeiska ombudsmannen väljs med en majoritet av de avgivna rösterna.

2. Mandatperiod

a. Varaktighet

Europeiska ombudsmannen väljs av Europaparlamentet efter varje Europaval för hela valperioden. Han eller hon kan återväljas.

b. Skyldigheter

Under mandatperioden ska Europeiska ombudsmannen

- vara fullständigt oavhängig och opartisk vid fullgörandet av sina skyldigheter,
- avhålla sig från att begära eller ta emot instruktioner från någon regering, någon institution, något organ eller någon byrå,
- avhålla sig från varje handling som är oförenlig med ämbetet,
- undvika att åta sig någon annan politisk eller administrativ uppgift eller utöva någon annan verksamhet, vare sig avlönad eller oavlönad.

3. Avsättande

På begäran av Europaparlamentet kan ombudsmannen avsättas av Europeiska unionens domstol om han eller hon inte längre uppfyller de krav som ställs för att utöva sina uppgifter, eller om han eller hon har gjort sig skyldig till allvarlig försummelse.

B. Roll

1. Tillämpningsområde

Europeiska ombudsmannen behandlar administrativa missförhållanden vid Europeiska unionens institutioner, organ eller byråer.

a. Europeiska ombudsmannen kan anse att ett administrativt missförhållande föreligger om en institution underlåter att iaktta följande:

- Grundläggande rättigheter.
- Rättsliga bestämmelser eller principer.
- Principer om god förvaltning.

Europeiska ombudsmannens utredningar gäller främst följande:

- Insyn i beslutsfattande och i lobbyverksamhet/ansvarsutkrävande.
- Tillgång till handlingar.
- Tjänstekultur.
- Respekt för processuella rättigheter.
- Korrekt användning av skönsmässiga bedömningar.
- Respekt för grundläggande rättigheter.
- Rekryteringar.
- God förvaltning av EU:s personalfrågor och utnämningar.
- Sund ekonomisk förvaltning.
- Etik.
- Allmänhetens deltagande i EU:s beslutsfattande.

Ungefär en tredjedel av de utredningar som Europeiska ombudsmannen utför varje år avser avsaknaden av information eller vägran att lämna information.

b. Undantag

Följande ärenden får inte utredas:

- Åtgärder av Europeiska unionens domstol då den utövar sina domstolsfunktioner. Europeiska ombudsmannens utredningar av Europeiska unionens domstol avser endast dess icke-rättsliga verksamhet, till exempel upphandlingar, kontrakt och personalärenden.
- Klagomål på de nationella, regionala eller lokala myndigheterna, även när dessa klagomål avser EU-relaterade frågor.

- Verksamhet som bedrivs av nationella domstolar eller ombudsmän: Europeiska ombudsmannen är inte en instans som man kan vända sig till för att överklaga beslut som fattats av dessa domstolar eller ombudsmän.
- Förhållanden som inte tidigare har varit föremål för föreskriven administrativ behandling inom de berörda organisationerna.
- Klagomål riktade mot enskilda EU-tjänstemän i samband med deras uppträdande.

2. Hänvisade ärenden

Europeiska ombudsmannen ska företa undersökningar som han eller hon finner berättigade, antingen på eget initiativ eller till följd av klagomål som inlämnats av unionsmedborgare eller andra fysiska eller juridiska personer med hemvist eller säte i en medlemsstat och som antingen riktats till ombudsmannen direkt eller inlämnats genom en ledamot av Europaparlamentet, utom i fall där de fakta som läggs fram är eller har varit underställda rättsliga förfaranden.

3. Undersökningsbefogenheter

Europeiska ombudsmannen kan begära information från

- institutionerna och organen, som måste bevilja tillgång till de relevanta handlingarna, såvida det inte finns skälig grund för sekretess,
- tjänstemän och andra anställda vid EU:s institutioner och organ som måste avlägga vittnesmål på Europeiska ombudsmannens begäran även om de fortsatt är bundna av de gällande föreskrifterna,
- medlemsstaternas myndigheter, som måste tillhandahålla all nödvändig information, med undantag för sådan information som inte får överföras enligt lagar eller andra författningar. Även i sådana fall kan dock Europeiska ombudsmannen få ta del av informationen under förutsättning att han eller hon förbinder sig att inte sprida den vidare.

Om Europeiska ombudsmannen inte får den begärda hjälpen ska han eller hon underrätta parlamentet, som då ska vidta lämpliga åtgärder. Europeiska ombudsmannen kan också samarbeta med ombudsmännen i medlemsstaterna, under förutsättning att det sker i enlighet med gällande nationell lagstiftning. Om det verkar som om informationen rör en straffrättslig fråga ska Europeiska ombudsmannen emellertid omedelbart underrätta de behöriga nationella myndigheterna och Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (Olaf). Om så är lämpligt kan Europeiska ombudsmannen också underrätta den EU-institution där tjänstemannen eller medarbetaren i fråga arbetar.

4. Undersökningsresultat

I den mån det är möjligt ska Europeiska ombudsmannen överlägga med den institution eller det organ som berörs för att finna en lösning som tillfredsställer den klagande. Om Europeiska ombudsmannen upptäcker fel eller försummelser hänvisas hans eller hennes rekommendation till institutionen eller organet i fråga. Institutionen eller organet har då tre månader på sig att lägga fram sin syn på saken inför Europeiska ombudsmannen. Om institutionen inte godtar den föreslagna rekommendationen, kan Europeiska ombudsmannen upprätta en särskild rapport som

ska överlämnas till Europaparlamentet. Europaparlamentet kan i sin tur utarbeta ett betänkande om Europeiska ombudsmannens särskilda rapport. Därefter ska Europeiska ombudsmannen underrätta den klagande om undersökningens resultat, om yttrandet från institutionen eller organet i fråga samt om sina eventuella egna rekommendationer.

C. Förvaltning

Europeiska ombudsmannen har ett sekretariat vars personal omfattas av de regler som gäller för tjänstemän och andra anställda inom Europeiska unionen. Chefen för sekretariatet utses av Europeiska ombudsmannen.

D. Verksamhet

Den förste Europeiska ombudsmannen, Jacob Söderman, tjänstgjorde under två mandatperioder, från juli 1995 till den 31 mars 2003. Under hans mandatperiod godtog Europaparlamentet "Kodexen för god förvaltningssed" (2001). Kodexen är förfaranderegler som tar hänsyn till de principer i EU:s förvaltningsrätt som ingår i domstolens rättspraxis. Kodexen är även inspirerad av nationell lagstiftning. När Europeiska ombudsmannen undersöker om det har förekommit administrativa missförhållanden utgår han eller hon från kodexens bestämmelser. Kodexen är även ett hjälpmedel och en tillgång för EU:s tjänstemän och uppmuntrar till högsta tänkbara standarder inom förvaltningen.

Nikiforos Diamandouros var Europeisk ombudsman från april 2003 till den 14 mars 2013, då han avgick med verkan från och med den 1 oktober 2013. Den 11 juli 2006 lade han fram ett förslag om ändring av Europeiska ombudsmannens stadga, vilket stöddes av Europaparlamentets utskott för framställningar, Europaparlamentet och Europeiska unionens råd. Stadgan ändrades för att stärka och förtydliga Europeiska ombudsmannens roll, till exempel när det gäller tillgång till handlingar och överföring av sådan information till Olaf som skulle kunna omfattas av dess behörighet.

Den f.d. irländska ombudsmannen, Emily O'Reilly, tillträdde sitt ämbete som Europeisk ombudsman den 1 oktober 2013 efter att ha blivit vald av Europaparlamentet under sammanträdesperioden i juli 2013. Därefter har hon fått förnyat förtroende två gånger, efter valen till Europaparlamentet 2014 och 2019. Hon har ökat synligheten för Europeiska ombudsmannens roll genom att fokusera på de frågor som är mest relevanta för EU-medborgarna och genom att se till att EU uppfyller de högsta standarderna när det gäller administration, öppenhet och etik. Hon har främjat öppenhet i EU:s beslutsprocess, särskilt i trepartsmöten och i Europeiska unionens råd, samt när det gäller lobbyverksamhet, expertgrupper, intressekonflikter, svängdörrsproblematik, EU-organ (såsom Europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån, Frontex) och internationella förhandlingar (såsom det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar). Hon har arbetat för att förbättra reglerna i fråga om visseblåsning, det europeiska medborgarinitiativet och funktionsnedsättningar. Hon har också undersökt fall av administrativa missförhållanden i samband med utnämningen av en före detta generalsekreterare för Europeiska kommissionen. Europeiska ombudsmannen samordnar också Europeiska ombudsmannanätverket och har sedan 2017 delat ut priset för god förvaltning en gång vartannat år.

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Europeiska ombudsmannen är visserligen helt oavhängig i utövandet av sina funktioner men är ändå en parlamentarisk ombudsman. Detta är skälet till att artikel 228 i EUF-fördraget nämns i kapitel 1, som handlar om Europaparlamentet. Europeiska ombudsmannen har mycket täta förbindelser med Europaparlamentet, som ensamt ansvarar för att välja – och be domstolen att avsätta – honom eller henne och som även upprättar regler för ombudsmannens funktioner och bistår honom eller henne i undersökningar samt tar emot ombudsmannens rapporter. Varje år utarbetar Europaparlamentets utskott för framställningar på grundval av arbetsordningen (artikel 232) ett betänkande om årsrapporten om Europeiska ombudsmannens verksamhet. I dessa betänkanden har parlamentet upprepade gånger uttryckt sitt helhjärtade stöd för Europeiska ombudsmannens arbete och framhållit att EU-institutionerna bör samarbeta fullt ut med honom eller henne för att öka öppenheten i EU:s arbete och möjligheterna att utkräva ansvar, särskilt genom att genomföra ombudsmannens rekommendationer. Den 12 februari 2019 antog Europaparlamentet ett förslag till förordning där det föreslogs en uppdaterad stadga för Europeiska ombudsmannen i syfte att stärka hans eller hennes oberoende och befogenheter. Efter att ha inhämtat Europeiska kommissionens yttrande och Europeiska unionens råds godkännande den 18 juni 2021 antog Europaparlamentet den 24 juni 2021 [förordningen](#) om fastställande av en ny stadga för Europeiska ombudsmannen, som kodifierar många av myndighetens arbetsmetoder, t.ex. befogenheten att inleda undersökningar på eget initiativ.

Georgiana Sandu
10/2023

